

ХИЗМАТЛАР СОҲАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИНИНГ ЎРНИ

К.Б. Уразов – СамИСИ и.ф.д., профессор
У.А.Ширинов – СамИСИ, PhD

Аннотация: Мақолада хизматлар соҳасини ривожлантиришда бухгалтерия ҳисобининг асосий йўналишлари, улардаги камчиликлар ва улар бўйича амалга оширилиши мумкин бўлган масалалар ёритилган.

Калит сўзлар: хизмат кўрсатиш, хизматлар соҳаси, иқтисодиёт, бухгалтерия ҳисоби, молиявий ҳисобот.

Abstract: The article describes the main directions of accounting in the development of the service sector, their shortcomings and issues that can be implemented according to them.

Key words: service, service industry, economy, accounting, financial reporting.

Аннотация: В статье рассмотрены основные направления бухгалтерского учета в развитии сферы услуг, их недостатки и вопросы, которые могут быть реализованы в соответствии с ними.

Ключевые слова: сервис, сфера услуг, экономика, бухгалтерский учет, финансовая отчетность.

Ўзбекистон иқтисодиёти тармоқларини жадал ривожлантириш ва барқарорлигини таъминлаш устувор вазифалардан қилиб белгиланган. Қабул қилинган “Ҳаракатлар стратегияси”да макроиқтисодий барқарорликни янада мустаҳкамлаш, юқори иқтисодий ўсишга эришиш, таркибий ўзгартиришларни чуқурлаштириш ва етакчи тармоқларнинг рақобатбардошлигини ошириш, иқтисодиётни бошқаришда давлат иштирокини мумкин қадар камайтириш, корпоратив бошқарувининг замонавий усуллари жорий этиш, иқтисодий тармоқлар экспорт салоҳиятини янада ривожлантириш, мавжуд ресурслардан самарали фойдаланиш ва уларнинг назоратини халқаро даражаларга кўтариш каби вазифалар белгиланган¹. Кўйилган вазифаларнинг тўлақонли бажарилиши миллий иқтисодиёт тармоқларига илм-фан, техника ютуқларини, замонавий инновацион технологияларни тезкорлик билан жорий этишни тақозо этади. Бугунги кунда иқтисодиёт тармоқлари эскирган технологиялар билан рақобатбардош маҳсулотларни ишлаб чиқишлари қийин, халқаро бозорга чиқиш энг илғор технологиялар асосида тайёр маҳсулотлар ишлаб чиқариш ва хизматлар кўрсатиш билан бевосита боғлиқдир.

Фикримизча, иқтисодиётнинг барча тармоқларини, шу жумладан хизмат кўрсатиш соҳасини рақамлаштириш, диверсификациялаш, яратилаётган маҳсулот, иш ва хизматлар сифатини, рақобатбардошлигини ва экспортбоплигини ошириш ва таннархини пасайтириш устувор ҳисобланган

¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан тасдиқланган: “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси”, 2017 йил 7 феврал.

ҳозирги шароитда бухгалтерия ҳисобини такомиллаштиришнинг асосий йўналишлари бўлиб қуйидагилар ҳисобланади.

Биринчидан, ўз ечимини қутаётган катта муаммо бўлиб барча хизмат турлари бўйича улар таннархини шакллантиришнинг яхлит тартибини белгилаш ҳисобланади. Ушбу кўрсаткични аниқлаш ва ҳисобини юритиш бугунги кунда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил 5 февралдаги 54-сон қарори билан тасдиқланган “Маҳсулот (иш, хизмат)ларни ишлаб чиқариш ва сотиш харажатлари таркиби ҳамда молиявий натижаларни шакллантириш тартиби тўғрисида Низом” асосида амалга оширилмоқда. Аммо, мазкур Низом хизмат кўрсатиш соҳаси субъектлари хусусиятларинини ўзида тўлиқ қамраб олмайди. Хизмат кўрсатиш субъектларининг айрим турлари, чунончи автотранспорт, суғурта хизматлари, почта алоқаси хизматлари, коммунал хизматлар учун махсус Низомлар ишлаб чиқилган ҳолос. Айни пайтда соҳанинг алоҳида тармоқлари бўйича низомнинг мавжуд эмаслиги юқорида номлари келтирилган хизмат кўрсатиш субъектларида бир хилдаги кўрсаткичларнинг ҳисоб ва ҳисоботда турлича акс эттирилишига сабаб бўлмоқда. Шунингдек, ушбу соҳа субъектларида ўтказилаётган аудиторлик текширувларида ҳам бир қатор муаммоларни вужудга келтираётганлиги сир эмас. Фикримизча, хизмат кўрсатиш соҳаси субъектлари учун уларнинг хусусиятларини қамраб олувчи махсус яхлит Низом ишлаб чиқилиши лозим. Бугунги кунда тез ривож топаётган кўплаб хизмат турлари, масалан, автотехсервис, автодилерлик, инжиниринг, пуллик тиббий хизматлар, баҳолаш, кадастр, консалтинг, аудиторлик ва бошқа хизмат турлари субъектлари учун тармоқ Низомини яратиш зарур. Бу хизмат кўрсатиш соҳаси тармоқларида бир хилдаги кўрсаткичларнинг ҳисоб ва ҳисоботда яхлит методологик тартиблар асосида акс эттирилишига имкон беради.

Иккинчидан, хизмат турларини давомилигини эътиборга олган ҳолда улар бўйича «Тугалланмаган хизматлар» ва «Сотилган хизматлар таннархи» категорияларини курсаткичлар сифатида корхоналар амалиётига жорий этиш зарурати мавжуд. Ушбу заруратларни эътиборга олган ҳолда «Тугалланмаган хизматлар» ва «Сотилган хизматлар таннархи» категорияларини кўрсаткичлар сифатида, ушбу кўрсаткичлар ҳисоби учун мўлжалланган счётларни меъёрий ҳужжатларга киритиш лозим деб ҳисоблаймиз.

Учинчидан, республикамизда бухгалтерия ҳисоби ва аудит соҳасини халқаро стандартларга ўтказишнинг ташкилий-иқтисодий, меъёрий-ҳуқуқий асослари етарлича ишлаб чиқилмаган. Ушбу муаммони ҳал этиш давлат аҳамиятига молик вазифа ҳисобланади. Зеро, Президентимизнинг 2020 йил 24 февралдаги «Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтиш бўйича кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» ПҚ-4611-сонли қарорида бу борада қатор чора-тадбирлар белгиланган ва уларни бажариш бўйича мансилли йўл харитаси тасдиқланган. Ушбу йўл харитасида белгиланган чора-тадбирларни белгиланган муддатларда амалга ошириш республикамизда молиявий ҳисоботларни халқаро стандартларини жорий этилишига, шунинг асносида

мамлакатимизга катта миқдордаги хорижий инвестицияларни кириб келишига имкон беради.

Тўртинчидан, Олий таълим муассасаларида рақамли иқтисодиёт, чунончи рақамли хизматлар соҳасида бухгалтерия ҳисоби ва аудитни халқаро стандартлар талабларига етказиш учун уларга оид фанларни мазмунан бойитиш, ўқув режаларига янги фанларни киритиш, педагог кадрларни тайёрлаш ва улар малакасини ошириш зарурати мавжуд ва булар устувор вазифалар бўлиб ҳисобланади.

Бешинчидан, Олий таълим муассасаларида рақамли иқтисодиёт, чунончи рақамли хизматлар соҳасида бухгалтерия ҳисоби ва аудитни халқаро стандартлар талабларига етказиш учун уларга оид фанларни мазмунан бойитиш, ўқув режаларига янги фанларни киритиш, педагог кадрларни тайёрлаш ва улар малакасини ошириш зарурати мавжуд ва булар устувор вазифалар бўлиб ҳисобланади.

Олтинчидан, 2020 йил 1 январда амалга киритилган республикамиз Солиқ кодексининг янги таҳририда илк бор солиқ текширувларининг бир тури сифатида “Солиқ аудити” киритилди. Солиқ назоратининг муҳим тури бўлган солиқ аудитининг назарий ва методологик асослари дарсликлар ва ўқув қўлланмаларда ёритилмаган. Амалиётда бунга зарурат катта. Институтларда “Бухгалтерия ҳисоби ва аудит” ҳамда “Молия” йўналишларида таълим олаётган талабалар учун солиқ аудитини махсус фан сифатида ўқитилишига талаб мавжуд. Ушбу фанни ўқув режаларига киритиш талабаларда корхоналар томонидан тўланадиган барча солиқ тўловлари бўйича солиқ аудитини ўтказишнинг назарий билимларга эга бўлишга ва амалий кўникмаларни ҳосил бўлишига имкон беради.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Хамрақулов, И. Б. (2021). Кичик саноат зоналарини барпо этиш ва ривожлантиришнинг назарий асослари. *Scientific progress*, 2(7), 586-592.
2. Пўлатов, Х. Ў., & Абдурасулов, Ж. А. (2022). Интеллектуал мулк ҳисобни айрим масаллари. *Экономика и социум*, (5-2 (92)), 679-682.
3. Артикова, Ш. И., Рахмонов, Ф. З., & Мухаммадиев, И. С. (2023). Рақамли иқтисодиёт шароитида хизмат кўрсатиш корхоналари фаолияти. *Science and Education*, 4(1), 1019-1025.
4. Маҳмудова, Н. Б. (2022). Хизматлар бозорини моҳияти ва хизмат кўрсатиш соҳасини ҳуқуқий асосларини яратилиши. 182.
5. Пўлатов, Х. Ў. (2021). Улгуржи савдо корхоналарида бухгалтерия ҳисобнинг долзарб масалалари. *Экономика и социум*, (4-2 (83)), 318-323.
6. Умарова, С. К. (2023). “Бухгалтерия ҳисоби” фанини ўқитишда инновацион технологиялардан фойдаланиш усуллари. *образование наука и инновационные идеи в мире*, 154-158.

7. Хусанов, М. (2021). Организационно-методические основы аудиторских проверок, проводимых по специальным вопросам. *Общество и инновации*, 2(4/S), 564-571.